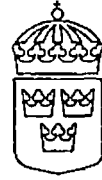

Regeringens proposition

1985/86: 21

om förlängd tillämpning av allmänna
prisregleringslagen (1956: 236)

Prop.
1985/86: 21

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i
bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 17 oktober 1985.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Bengt K. Å. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att tillämpningstiden för allmänna prisregleringsla-
gen, som går ut den 20 december 1985, förlängs ett år.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 oktober 1985

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom, Johansson

Föredragande: statsrådet Johansson

Proposition om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236)

Allmänna prisregleringslagen (1956:236; ändrad senast 1984:414) är en beredskapslag som alltid är i kraft men som får tillämpas endast i vissa särskilt angivna lägen. Har lagen satts i tillämpning ger den regeringen fullmakt att under vissa förutsättningar införa olika former av prisreglering.

Förutsättningarna för tillämpning av lagen anges i 1 §. Denna paragrafs första och andra stycke avser fall av krig och krigsfara. I paragrafens tredje stycke föreskrivs att regeringen kan förordna om tillämpning av lagens bestämmelser om av annan orsak fara har uppkommit för allvarlig prisstegring inom riket på viktigare varu- eller tjänstecområde. Ett förordnande skall gälla för viss tid, högst ett år varje gång. Förordnandet skall underställas riksdagen inom en månad eller, om riksmöte inte pågår, inom en månad från början av nästkommande riksmöte. Om underställningen inte sker eller riksdagen ej inom två månader från det underställningen skedde godkänner förordnandet, är detta förfallet.

Bestämmelser om formerna för prisreglering finns i 2–9 §§ prisregleringslagen. Enligt 2 § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att visst pris skall gälla som högstpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller frivilligt utförande av viss tjänst. Ett högstpris får inte överskridas utan tillstånd. Enligt 3 § kan vidare regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordna om stoppris på viss förnödenhet eller tjänst. Detta innebär att den som frivilligt säljer förnödenheten eller frivilligt utför tjänsten ej utan tillstånd får överskrida det pris vilket han tillämpade den dag som anges i förordnandet. Föreskrift om stoppris skall gälla för viss tid, högst sex månader. Tiden kan förlängas, varje gång med högst sex månader. Om ett gällande stoppris finnes vara högre än som kan anses skäligt, kan föreskrift meddelas om skälig sänkning av priset.

I 3 a § behandlas s. k. prisutfästelse. Härmed förstås att någon till myndighet, som regeringen bestämmer, har gjort särskild utfästelse om det högsta pris som han skall tillämpa på förnödenhet eller tjänst eller i övrigt om ordningen för försäljning av förnödenhet eller utförande av tjänst. En

sådan utfästelse får inte frångås utan myndighetens tillstånd. Enligt 3 b § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva, att den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller yrkesmässigt utför viss tjänst ej utan tillstånd får höja sitt pris förrän viss tid efter det att han hos myndighet har gjort anmälan om prishöjningen och skälen för denna. Tiden får bestämmas till högst en månad.

Enligt 4 § kan föreskrift meddelas om att viss förnödenhet inte får säljas eller viss tjänst utföras, om inte högstpris eller stoppris gäller för förnödenheten eller tjänsten. 5 § innehåller förbud mot s. k. prisocker. I 6 § finns bestämmelser som syftar till att hindra att en prisreglering kringgås genom kombinationsavtal. 7 § ger regeringen möjlighet att föreskriva tvångskartellisering, nyctableringskontroll eller liknande. Enligt 8 § får myndighet som regeringen bestämmer meddela särskilda föreskrifter om skyldighet att anslå prisuppgifter och om skyldighet att sälja förnödenhet efter vikt eller mått i förpackningar som är märkta på visst sätt o. d. De ytterligare föreskrifter om varors utförande, förpackning m. m. som behövs för genomförande av prisreglering meddelas enligt 9 § av regeringen.

Lagens återstående paragrafer, 10–22 §§, innehåller straffbestämmelser m. m. När någon bestämmelse i 2–9 §§ äger tillämpning, skall enligt 1 § sista stycket även motsvarande bestämmelser i 10–22 §§ tillämpas.

Allmänna prisregleringslagen har, med undantag för vissa bestämmelser, varit i tillämpning sedan den 21 december 1972. Enligt nu gällande förordning (1984:905) äger lagens 2–4, 6, 8 och 9 §§ tillämpning t. o. m. den 20 december 1985. Förordningen är utfärdad med stöd av ett beslut av riksdagen (prop. 1984/85: 26, FiU 4, rskr 31).

Ett led i regeringens prispolitik är den fortlöpande prisövervakning som bedrivs av statens pris- och kartellnämnd (SPK). Enligt sin instruktion (SFS 1983:407) skall nämnden bl. a. följa prisförhållandena inom näringslivet och främja allmän kännedom härom. Enligt de riktlinjer för prisövervakningen som regeringen meddelade i februari 1983 skall denna ha till väsentligt syfte att klarlägga förekomsten av prishöjningar som kan komma i konflikt med övergripande samhällsekonomiska mål. Om nämnden finner att planerade eller genomförda pris- eller marginaländringar inom de övervakade områdena är anmärkningsvärda mot bakgrund av riktlinjerna för prisövervakningen, skall nämnden utan dröjsmål anmäla det till regeringen. Nämnden skall vidare enligt sin instruktion utan dröjsmål anmäla till regeringen om nämnden finner att någon bestämmelse i 2–9 §§ allmänna prisregleringslagen bör träda i tillämpning.

I prop. 1984/85: 26 redovisades de prisregleringsåtgärder som hade vidtagits fram till den 11 oktober 1984. Jag vill nu redogöra för de åtgärder på området som därefter vidtagits.

Den 8 mars 1985 beslutade regeringen att införa allmänt prisstopp. Förordningen (1985:82) om allmänt prisstopp, m. m. trädde i kraft den 13 mars 1985. Som stoppris gällde det pris som tillämpades den 6 mars 1985.

Bakgrunden till prisstoppet var en strävan att säkerställa att företag inte höjer priserna utöver vad som motiveras av de femprocentiga lönekostnadsökningar, vilka accepterats av parterna på arbetsmarknaden, och andra inträffade kostnadsökningar. Regeringen uppdrog den 14 mars 1985

åt SPK att förhandla med företrädare för företagen om vilka prisstegringar som i respektive fall kunde förmedlas av faktiska kostnadsökningar, inklusive lönekostnadsökningar inom den femprocentiga ramen.

Vid prisstoppets införande uttalades att prisstoppet kommer att avvecklas bransch för bransch då företagen har gjort utfästelser, enligt vilka det står klart att företagen inte utnyttjar den uppkomna situationen till att höja priserna mer än vad dessa faktorer motiverar.

I enlighet med uttalandet har prisstoppet successivt avvecklats på skilda varu- och tjänsteområden. I prisstoppsförordningen har såtunda gjorts vissa ändringar (SFS 1985: 137, 496, 698 och 722) och efter den avveckling, som beslutades den 29 augusti 1985 och trädde i kraft den 1 september, omfattade prisstoppet knappt 30 % av den privata konsumtionen. Samma dag beslutades (SFS 1985: 722) att prisstoppsförordningen, som ursprungligen gällde t. o. m. den 12 september, skulle fortsätta att gälla t. o. m. den 20 december 1985, alltså samma dag som tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen löper ut.

Under tiden efter den 1 september har ytterligare utfästelser gjorts på viktiga varu- och tjänsteområden. Regeringen har därför bedömt att prisstoppet kan hävas i dess helhet. Genom beslut tidigare denna dag upphör prisstoppsförordningen att gälla den 19 oktober.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen 1984/85: 26 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236) uttalade finansutskottet (FiU 1984/85: 4) bl. a. att nu gällande praxis att tillämpa prisregleringslagen ger regeringen möjlighet att ha en fortsatt hög handlingsberedskap i akuta situationer. Enligt utskottets mening borde prisregleringar kunna tillgripas för kortare perioder. Vidare anförde utskottet att varje regering i vissa situationer måste vara beredd att inom ramen för stabiliseringspolitiken tillgripa olika former av prisregleringar som komplement till andra åtgärder. Utskottet tillstyrkte därför en förlängning av tillämpningstiden för prisregleringslagen t. o. m. den 20 december 1985.

Utskottet erinrade avslutningsvis om att en juridisk-teknisk översyn av prisregleringslagen pågår (prislagsutredningen, Fi 1983: 09). Att utredningsarbetet ännu inte var avslutat talade enligt utskottet också för att förordnandet om fortsatt tillämpning av prisregleringslagen förlängdes ytterligare ett år.

Enligt vad jag inhämtat beräknar utredningen att kunna redovisa resultatet av sitt arbete till sommaren 1986.

Regeringens ekonomiska politik syftar bl. a. till att varaktigt nedbringa inflationstakten. Den förda politiken har hittills varit framgångsrik och prisökningstakten i Sverige har kunnat dämpas. Som jag tidigare anført har också det prisstopp som infördes i mars i år kunnat avvecklas i dess helhet. Det är nu av yttersta vikt att slå vakt om de uppnådda resultaten. För att kunna ytterligare nedbringa inflationstakten krävs emellertid en fortsatt vaksamhet och en handlingsberedskap att ingripa om pris- och kostnadsutvecklingen inte håller sig inom vad samhällsekonomin tål.

Mot bakgrund av vad jag här anført anser jag att allmänna prisregleringslagen bör vara i tillämpning även efter den 20 december 1985. Tillämp-

ningstiden bör förlängas med ytterligare ett år. Detta kräver riksdagens godkännande.

Prop. 1985/86: 21

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att godkänna att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen (1956:236) under tiden den 21 december 1985–den 20 december 1986.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

